

یەکەمینماڵپەڕی کوردی تایبەت بە پرسیار و وەڵامی شەرعی

ئاشناکردنی موسڵمانان
بە چارەسەری نەخۆشییەکان

(لە قورئان و فەرموودە ڕاستەکان)

ئامادەکردنی

سەروەت کامەران علی

پێداچوونەوە

مامۆستا ئاکۆ محمد

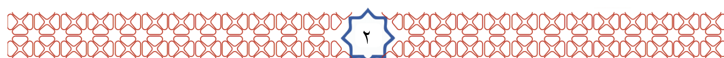
مامۆستا إدريس محمود

ba8.org - walamakan.com

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله، أما بعد:

گەر بڕوانینە قورئان و سوننەتی دروستی پەیامبەری خودا ﷺ دەبینین كۆمەڵێك شتی سروشتی وەكو شیفا و چارەسەر هاتوون كە كەسی موسڵمان بە كاری بهێنێت دوای پشت بەستنی تەواوی بە خوای گەورە ئەوا دەبێتە شیفا و چارەسەر بۆی لە نەخۆشی، جا بەندەش لەم چەند پەڕە كەمەدا هەموو ئەوانەی كە پێش چاوی كەوتوون لە قورئان و سوننەتی دروستدا كۆی كردونەتەوە، خوای گەورە لەبەر ناوە جوانەكانی و سیفاتە بەرزەكانی من و ئێوەش لە هەموو نەخۆشی و پەتا و دەردێك بپارێزێت اللهم آمین.

چارەسەرەکان

١- ئاوی زەمزەم:

پەیامبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (خَيْرُ مَاءٍ عَلَى وَجْهِ الأَرْضِ مَاءُ زَمْزَمَ، فِيْهِ طَعَامٌ مِنَ الطُّعْمِ، وَشِفَاءٌ مِنَ السُّقْمِ)[١].

واتە: **باشترین ئاوێك لەسەر زەوی ئاوی زەمزەمە، وە لە جێگەی خواردنە، وە شیفایە بۆ نەخۆشی.**

وە لە فەرمودەیەکی تردا دایکە عائیشە دەیگێڕێتەوە دەفەرموێت: (كَانَ رَسُوْلُ اللهِ ﷺ يَحْمِلُ مَاءَ زَمْزَمَ

---

(١) رواه الطبراني في الكبير برقم (١١١٦٧) ، وحسّنه الألباني في (صحيح الترغيب والترهيب) برقم (١١٦١) .

فِيْ الأداوَى والقِرَبِ، وَكَانَ يَصُبُّ عَلَى المَرْضَى وَيَسْقِيْهِمْ)[1].

واتـه: **پەیامبەری خودا ﷺ ئاوی زەمزەمی هەڵدەگرت لە دەفر و قاپ و جەوەنە، وە دەیكرد بەسەر نەخۆشدا و پێی دەدان بۆ خواردنەوە.**

وە پەیامبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (مَاءُ زَمْزَمَ لِمَا شُرِبَ لَهُ)[2]. واتـه: **ئاوی زەمزەم بۆ ئەو نییەتەیە بۆی خوراوە.**

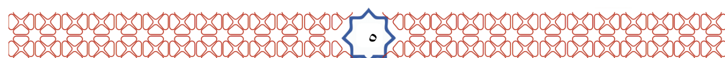
(٢) رواه البخاري في تاريخ الكبير برقم (٦٣٩) ، وصحّحه الألباني في (صحيح الترغيب والترهيب) برقم (٨٨٣) .

(١) رواه ابن ماجه برقم (٣٠٦٢) ، وصحّحه الألباني في (صحيح ابن ماجه) برقم (٢٥٠٢) .

(٢) زاد المعاد (٤/٣٩٣) .

ئیمامی (ابن القيّم) دەفەرموێت: **(جَرَّبْتُ أَنَا وَغَيْرِي مِنَ الاسْتِشْفَاءِ بِمَاءِ زَمْزَمَ أُمُوراً عَجِيْبَةً، وَاسْتَشْفَيْتُ بِهِ مِنْ عِدَّةِ أَمْرَاضٍ، فَبرَأْتُ بِإِذْنِ اللهِ)**[1].

واتـە: **خۆم و جگە لە خۆم ئاوی زەمزەمان تاقیكردۆتەوە بۆ وەرگرتنی شیفا كۆمەڵێ شتێكی سەیرمان بینیوە، وە وەكـو شیفا بەكارم هێناوە بۆ زۆرێك لە نەخـۆشییەكان، چاك بومەتەوە بە ئیزنی خـودا** وە ئیمامی(ابن العربي) دەربارەی شیفـا بە ئاوی زەمـزەم دەفـەرمـوێت: **(هَذَا مَوْجُودٌ فِيْهِ إِلَى يَوْمِ القِيَامَة، لِمَنْ صَحَّتْ نِيَّتُهُ، وَسَلِمَتْ طَوِيَّتُهُ، وَلَمْ يَكُنْ بِهِ مُكَذِّباً، وَلاَ شَرِبَهُ**

مُجَرِّبَاً، فَإِنَّ اللهَ مَعَ المتَوَكِّلِينَ، وَهُوَ يَفْضَحُ المجَرِّبِينَ)[1] .

واتـە: ئەم شيفايەى تێدا دەبێت تا ڕۆژى قيامەت، بۆ كەسێك نييەتى چاك بكات و دەروونى پاك بێت، وە بە درۆى نەزانێت، وە بەنييەتى تاقيكردنەوەى نەيخواتەوە، بەڕاستى خواى گەورە لەگەڵ ئەوانەيە كە پشتى پێ دەبەستن، وە ئەو كەسانەش ڕيسوا دەكات كە بۆ تاقيكردنەوەى دەيخۆنەوە.

* وە ئەم ئاوە لە نێو عەرەبدا پێى دەوترا (عافية).

واتـە: شيفا و لەش ساغى

***

(١) أحكام القرآن لابن العربي (٣/٩٨)

٢- کەڵەشاخ:

پەیامبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (الشِّفَاءُ فِيْ ثَلاَثَةٍ ... وَشَرْطَةِ مِحْجَمٍ)[١].

واتە: **شیفا لە سیٚ شت دایە ... - یەکێك لەوانە — کەڵەشاخ.**

وە پەیامبەری خودا ﷺ دەفەرموێت لە فەرمودەیەکی تردا: (إِنَّ أَفْضَلَ مَا تَدَاوَيْتُمْ بِهِ الحِجَامَةُ أَوْ هُوَ مِنْ أَمْثَلِ دَوَائِكُمْ)[٢].

واتە: **بەڕاستی باشترین ئەو شتانەی چارەسەری پیٚ بکەن کەڵەشاخە یان لە چاکترین چارەسەرەکانتانە.**

---

(١) رواه البخاري برقم (٥٢٦٩) .

(٢) رواه البخاري برقم (٥٢٦٣) ، ومسلم برقم (٢٩٥٢) .

لـە ڕیـوایـەتێکی تـردا هاتـووە پەیامبەری خـودا ﷺ دەفـەرمـوێت: (إِنْ كَانَ فِيْ شَيْءٍ مِنْ أَدْوِيَتِكُمْ خَيْرٌ فَفِيْ شَرْطَةِ مِحْجَمٍ)[١].

واتـە: **ئەگەر لە شتێك لە چارەسەرەکانتاندا چارەسەر هەبێت ئەوا لە کەڵەشاخدا هەیە.**

وە لە بارەی گـەورەیی کـەڵـەشـاخـەوە (ابن مسعـود) دەفـەرمویت: (حَدَّثَ رَسُوْلُ اللهِ ﷺ عَنْ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِهِ: أَنَّهُ لَمْ يمُرْ عَلَى مَلإٍ مِنَ الملائِكَةِ إِلَّا أَمَرُوهُ أَن مُرْ أُمَّتَكَ بِالحِجَامَةِ)[٢].

(٣) رواه البخاري برقم (٦٥٨٣) ، ومسلم برقم (٢٢٠٥) .

(١) رواه الترمذي برقم (٢٠٥٢) ، وصحّحه الألباني برقم (٣٤٦٢)

.

واتـه: **پەیامبەری خودا ﷺ باسی ئەو شەوەی کرد کە شەو ڕەوی پێکرا: بەلای هیچ کۆمەڵە فریشتەیەك لە فریشتەکاندا تێنەپەڕی بوو ئیللا فەرمانیان پێ کردبوو کە فەرمان بە ئومەتەکەت بکە بە کەڵەشاخکردن**

تێبینییەکی پێویست: ئەو ڕۆژانەی سوننەتە کەڵەشاخی تێدا بکرێت بریتییە لە (١٧ ، ١٩ ، ٢١) ی مانگی کۆچی، وە دروستیشە لە جگە لەم سێ ڕۆژەش بکرێت.

٣- هه‌نگوین:

خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویّت: ﴿ يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِّلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴾[1].

واتـه‌: له‌ ناو سكی ئه‌و هه‌نگانه‌ خواردنه‌وه‌یه‌ك بۆ ئێوه‌ هه‌یه‌ كه‌ هه‌نگوینه‌ ، وه‌ ڕه‌نگی جیاوازه‌ كه‌ شیفای تێدایه‌ بۆ خه‌ڵكی، وه‌ به‌ دڵنیایی ئه‌مانه‌ هه‌مووی به‌ڵگه‌ ونیشانه‌ن له‌سه‌ر توانا و ده‌سه‌ڵات و تاك و ته‌نهایی خوای گه‌وره‌ بۆ كه‌سانێك كه‌ بیر بكه‌نه‌وه‌.

وه‌ په‌یامبه‌ری خودا ﷺ ده‌فه‌رمویّت: (الشِّفَاءُ فِيْ ثَلَاثَةٍ ... شَرْبَةِ عَسَلٍ)[1]. واتـه‌: شیفا له‌ سیٚ شت دایه‌ ...

(١) سورة النحل ، الآية (٦٨) .

- یەكێك لەوانە – خواردنەوەی هەنگوین.

وە لە فەرموودەیەكی تردا لە (أبو سعيد الخدري)ەوە دەفـەرمـوێت: **(جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: إِنَّ أَخِيْ اسْتَطْلَقَ بَطْنُهُ، فَقَالَ: اسْقِهِ عَسَلاً، فَسَقَاهُ ثُمَّ جَاءَهُ، فَقَالَ: إِنِّيْ سَقَيْتُهُ فَلَمْ يَزِدْهُ إِلَّا اسْتِطْلَاقاً ، فَقَالَ لَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ جَاءَ فِيْ الرَّابِعَةِ، فَقَالَ: اسْقِهِ عَسَلاً، فَقَالَ: إِنِّيْ سَقَيْتُهُ فَلَمْ يَزِدْهُ إِلَّا اسْتِطْلَاقاً، فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ ﷺ: صَدَقَ اللهُ وَكَذَبَ بَطْنُ أَخِيْكَ، فَسَقَاه فَبَرَأَ)**[٢].

واتـە: **پیاوێك هاتە خزمەتی پەیامبەری خودا ﷺ فەرمـوی: براكەم تووشی سكچوون بووە، پەیامبەری خودا**

---

(٢) رواه البخاري برقم (٥٢٦٩) .

(١) رواه البخاري برقم (٥٦٨٤) ، ومسلم برقم (٢٢١٧) .

ﷺ فەرموی: **هەنگوینی** پیٚ بدە ، ئەویش پیٚی دا و دواتر هاتەوە و وتی: من هەنگوینم پیٚدا کەچی سکچوونەکەی زیادی کرد، پەیامبەری خودا ﷺ سیٚ جار پیٚی وت هەنگوینی پیٚ بدە، لە جاری چوارەم هاتەوە و وتی: من هەنگوینم پیٚدا کەچی سکچوونەکەی زیادی کرد، پەیامبەری خودا ﷺ فەرموی: خوا ڕاستی فەرموو وە سکی براکەت درۆی کرد، ئەوە بوو جاریٚکی تر پیٚی دایەوە چاك بویەوە.

٤- ڕەشـكـە:

پەیامبەری خودا ﷺ دەفەرمویت: (إِنَّ هَذِهِ الحَبَّةَ السَّوْدَاءَ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا مِنَ السَّامِ، قُلْتُ: وَمَا السَّامُ ؟ قَالَ: المَوْتُ)[1].

واتـه: **ئەم ڕەشكەیە شیفایە بۆ هەموو دەردێك جگە لە (السَّام) نەبێت، - گێڕەوەی فەرمودەكە دەڵێت وتم (السَّام) چییە؟ فەرموی: مردن.**

(١) رواه البخاري برقم (٥٦٨٧) ، ومسلم برقم (٢٢١٥) .

٥- ئاوی دۆمەڵان:

پەیامبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (الكَمْأَةُ مِنَ المَنِّ الَّذِيْ أَنْزَلَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَلَى بَنِيْ إِسْرَائِيْلَ، وَمَاؤُهَا شِفَاءٌ لِلْعَيْنِ)[١].

واتە: دۆمەڵاَن جۆرێکە لەو گەزۆیەی کە خوای گەورە بۆ بەنی ئیسرائیلی دابەزاند، وە ئاوەکەشی شیفایە بۆ چاو.

---

(٢) رواه البخاري برقم (٥٧٠٨) ، ومسلم برقم (٢٠٤٩) .

٦- زەیـتـون:

خوای گەورە كاتێك باسی زەیتون دەكات لە قورئاندا بە دارێكی پیرۆز و موبارەك ناوی دێنێت، خوای گەورە دەفەرمویێت: ﴿ مِن شَجَرَةٖ مُّبَٰرَكَةٖ زَيۡتُونَةٖ ﴾[(١)].

وە هەروەها لەبەر گەورەیەكەی سوێندی پێ دەخوات ،خوای گەورە دەفەرمـویێت: ﴿ وَٱلتِّينِ وَٱلزَّيۡتُونِ ﴾[(٢)]. وە پەیامبەری خودا ﷺ دەفـەرمـویێت: **(كُـلُـوا الـزَّيْـتَ وَادَّهِنُوا بِـهِ، فَـإِنَّـهُ مِنْ شَجَـرَةٍ مُـبَـارَكَـةٍ)**[(٣)].

---

(١) سورة النور ، الآية (٣٥) .

(٢) سورة التين ، الآية (١) .

(٣) رواه الترمذي برقم (١٨٥١) ، وحسّنه الألباني في سلسلة الأحاديث الصحيحة برقم (٣٧٩).

واتـە: **زەیت بخۆن و خۆتانی پێ چەور بكەن، چونكە بەڕاستی لە دارێكی پیرۆزە.**

٧- شیری مانگا:

پەیامبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (عَلَيْكُمْ بِأَلْبَانِ البَقَرِ فَإِنَّهَا تَرُمُّ مِنْ كُلِّ الشَجَرِ، وَهُوَ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ)[(١)].

واتـە: **پەیوەست بن بە شیری مانگاوە چونكە لە هەموو درەختێك دەخوات، وە شیفایە بۆ هەموو دەردێك.**

وە لە فەرمودەیەكی تردا پەیامبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَنْزِلْ دَاءً إِلاَّ أَنْزَلَ لَهُ

(١) رواه الطبراني برقم (٩١٦٤) ، والحاكم برقم (٨٢٢٤) ، وصحّحه الألباني في (صحيح الجامع) برقم (٤٠٥٩) .

شِفَاءً إِلاّ الهَرَمَ، فَعَلَيْكُمْ بِأَلْبَانِ البَقَرِ فَإِنَّهَا تَرُمُّ مِنْ كُلِّ الشَّجَرِ)[١].

واتـە: **بەڕاستی خوای گەورە هیچ دەردێكی دانەبەزاندووە ئیللا چارەسەریشی بۆ دابەزاندووە جگە لە پیری، بۆیە پەیوەست بن بە شیری مانگاوە چونكە لە هەموو درەختێك دەخوات.**

(٢) رواه النسائي في السنن الكبرى برقم (٦٨٦٣) ، وابن حبان برقم (٦٠٧٥) ، والحاكم برقم (٧٤٢٥) واللفظ له ، وصحّحه الألباني في سلسلة الصحيحة برقم (٥١٨).

٨- عودی هیندی (قیستی هیندی):

پەیامبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: **(عَلَيْكُمْ بِهَذَا العُوْدِ الهِنْدِيِّ، فَإِنَّ فِيْهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةَ: يُسْتَعَطُ بِهِ مِنَ العُذْرَةِ، وَيُلَدُّ بِهِ مِنْ ذَاتِ الجَنْبِ)**[١].

واتە: **دەست بگرن بە دارە هیندیەوە بەڕاستی حەوت جۆر شیفای تێدایە : لە کاتی ئازاری قوڕگدا لە لوتەوە بە**

---

(١) رواه البخاري برقم (٥٦٩٢) ، ومسلم برقم (٢٢١٤) .

شێوەی دڵۆپ دڵۆپ دەکرێتە ناو لوتەوە، وە بۆ ئازاری لا تەنیشتەکانیش لە دەمەوە بەکاردەهێنرێت[١].

لە سودەکانی **داری هیندی** ئیمامی (ابن حجر) دەڵێت:

(وَقَدْ ذَكَرَ الأَطِبَّاءُ مِنْ مَنَافِعِ القِسْطِ: أَنه يَدُرُّ الطَّمثَ وَالبَولَ، وَيَقْتُلُ دِيْدَانَ الأَمْعَاءِ، وَيَدْفَعُ السُّمَّ وَحُمَّى

---

(٢) ئيمامى (ابن حجر) لە ڕاڤەی فەرمودەكە دەڵێت: (كَذَا وَقَعَ الاقْتِصَارُ فِيْ الحَدِيْثِ مِنَ السَّبْعَةِ إِلَى اثْنَيْنِ ، فَإِمَّا أَنْ يَكُوْنَ ذَكَرَ السَّبْعَةَ فَاخْتَصَرَهُ الرَّاوِي أَو اقْتَصَرَ عَلَى اثْنَيْنِ لِوْجُوْدِهِمَا حِيْنَئِذٍ دُوْنَ غَيْرِهِمَا) فتح الباري (١٠/١٤٩).

واتـه: لەم فەرمودەیە لە جیاتی حەوت جۆرە شیفایەکە دووانی باس کراوە ، ئەمەش یان ئەوەیە پەیامبەری خودا ﷺ باسی حەوت جۆرەکەی کردووە بەڵام ڕاویەکە دووانی باس کردووە یان لەبەر ئەوەی ئەم دوو جۆرە باس کراوە چونکە لەو سەردەمە ئەم دوو جۆرە نەخۆشییە هەبووە و دەرد و نەخۆشییەکانی تر نەبووە .

الرِّبْعِ وَالورَدِ، وَيُسَخِّنُ المعِدَةَ، وَيُحَرِّكُ شَهْوَةَ الجِمَاعِ، وَيُذْهِبُ الكَلَفَ طلاءً)[1].

واتە: **پزیشکەکان هەندێك لە سودەکانی داری هیندیان باس کردووە، لەوانە: هاتنە خوارەوەی خوێنی سوڕی مانگانە و میز ئاسان دەکات، وە کرمەکانی مەعیدە دەکوژێت، ژەهر و جۆرەکانی تا ناهێڵێت، مەعیدە گەرم دەکات، ئارەزوو بۆ جیماع دەجوڵێنێت، بەڵەکی ڕومەت ناهێڵێت.**

وە هەندێکی تر سودی تریان باس کردووە لەوانە: ئازاری گورچیلەکان و هەلاّمات ناهێڵێت، وە هەندێکی تر دەڵێن تەنانەت سودی بۆ لەوزەتێنیش هەیە.

(١) فتح الباري (١٠/١٤٩) .

جا ئەم جۆرە دەرمانە لە هند و بەتايبەت لە كشمير و لە (صين) يش هەيە، توێكڵ و ڕەگەكەی بەكاردێت، وە بازرگانە عەرەبەكانی پێشوو لە ڕێگای دەريا دەيان هێنا بۆيە ناوی نراوە **(القسط البحري)** هەر وەك چۆن پێشی دەوترێت **(القسط الهندي)**، وە ڕەنگە سپيەكەی پێی دەگوترێت **(القسط البحري)** وە ڕەنگە ڕەشەكەشی پێی دەگوترێت **(القسط الهندي)** وە هەروەها لە فەرمودەكاندا بە **(العود الهندي)** هاتووە.

چۆنیەتی دەستكەوتنی و بەكارهێنانی:

ئەم دارە لە بازاڕ و لە دوكانی بەهارات فرۆشەكان دەست دەكەوێت كە بە هاڕاوی هەيە، يەك كەوچكی چا تێكەڵ بە پەرداخێك ئاو دەكەيت و دەيخۆيتەوە.

٩- خورما:

پەیامبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (مَنْ تَصَبَّحَ كُلَّ يَومٍ سَبْعَ تمَرَاتٍ عَجْوَةً لَمْ يَضُرُّهُ فِيْ ذَلِكَ اليَوْمِ سُمٌّ وَلاَ سِحْرٌ)[١].

---

(١) رواه البخاري برقم (٥٤٤٥)، ومسلم برقم (٢٠٤٧).

واتـە: **هەرکەس بەیانی بە حەوت خورمای عەجوە بکاتەوە لەو ڕۆژەدا ژەهر و سیحر زیانی پێ ناگەیەنن.**

وە لـە فـەرمـودەیـەکی تـردا پەیامـبەری خـودا ﷺ دەفـەرمـوێـت: (فِيْ عَجْوَةِ العَالِيَةِ شِفَاءٌ أَو إِنَّهَا تِرْيَاقٌ أَوَّلَ البُكْرَةِ)[1]. واتـە: **خورمای عەجوەی سەرەوەی شاری مەدینە شیفایە، یان دژە ژەهرە لە سەرەتای ڕۆژدا.**

وە پەیامبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (وَالعَجْوَةُ مِنَ الجَنَّةِ وَهِيَ شِفَاءٌ مِنَ السُّمِّ)[2].

(٢) رواه مسلم برقم (٢٠٤٨).

(١) رواه الترمذي برقم (٢٠٦٨) ، وابن ماجه برقم (٣٤٥٣) ، وصحّحه الألباني في (صحيح ابن ماجه) برقم (٢٧٨٣) .

واتـە: **خورمای عـەجوە لە بەهەشتەوەیە وە شیفایە لە ژەهر.**

زانایانمان ڕاجیاوازن دەربارەی ئەوەی ئایا تەنها خورمای عـەجوەی سەرەوەی شاری مەدینە مەبەستە یان هەموو خورمایەك دەگرێتەوە وە باسکردنی عـەجوەش وەکو نمونەیە؟ ، کۆمەڵێك لە زانایان بۆ ئەوە ڕۆشتوون ئەم پاراستنەی لە فەرمودەکەدا باسکراوە تایبەتە بە خورمای عـەجوەی سەرەوەی شاری مەدینە، وە کۆمەڵێکی تر بۆ ئەوە ڕۆشتوون ئەم پاراستنەی لە فەرمودەکەدا باسکراوە بە هەموو جۆرەکانی خورما بەدی دێت.

قَالَ الشَّيْخُ ابْنُ بَاز رَحِمَهُ الله: (**وَيُرْجَى أَنْ يَنْفَعَ بِذَلِكَ التَّمْرَ كُلَّهُ، لَكِنْ نَصَّ عَلَى المدِيْنَةِ لِفَضْلِ تَمْرِهَا وَالخُصُوْصِيَّةِ فِيْهِ، وَيُرْجَى أَنَّ اللهَ يَنْفَعُ بِبَقِيَّةِ**

التَّمْرِ إِذَا تَصَبَّحَ بِسَبْعِ تمَرَاتٍ، وَقَدْ يَكُونُن ذَكَرَ ذَلِكَ لِفَضْلٍ خَاصٍ وَمَعْلَمٍ خَاصٍ لِتَمْرِ المدِيْنَةِ لاَ يمْنَعُ مِنْ وُجُودِ تِلْكَ الفَائِدَةِ مِنْ أَنْوَاعِ التَّمْرِ الأُخْرَى الَّتِيْ أَشَارَ إِلَيْهَا عَلَيْهِ الصَّلاَةُ والسَّلاَمُ، وَأَظُنُّهُ جَاءَ فِيْ بَعْضِ الرِّوَايَاتِ مِنْ تمْرٍ مِنْ غَيْرِ قَيْدٍ)[1] .

واتـە: ئومێد دەکرێت خوای گەورە بە هەموو خورماکانی تر ئەو سوودە بگەیەنێت بەڵاّم باسی مەدینە هاتووە لەبەر گەورەیی خورماکەی و تایبەتکردنی، وە ئومێد دەکرێت خوای گەورە بەهەموو خورماکانی تر ئەو سوودە بگەیەنێت ئەگەر کەسێك بەیانی بکاتەوە بە حەوت خورما، وە دەکرێت پەیامبەری خوا ﷺ خورمای عەجوەی باس

(١) مجموع فتاوى ابن باز (٨/١٠٩) .

کردبێت لەبەر فەزڵی و دیاریکردنی، ئەمە ڕێگر نییە لەوەی خورماکانی تریش ئەم سودەیان تێدا بێت کە پەیامبەری خوا ﷺ ئاماژەی پێکردووە، وە گومان دەبەم لە هەندێك لە ڕیوایەتەکانی تر هاتووە بە خورما بەبێ دیاریکردنی جۆرەکەی.

قَالَ الشَّيْخُ ابْنُ عُثَيْمِيْن رَحِمَهُ اللهُ: (كَانَ شَيْخُنَا ابْنُ سِعْدِي رَحِمَهُ اللهُ يَرَى أَنَّ ذَلِكَ عَلَى سَبِيلِ التَّمْثِيْلِ، وَأَنَّ المقْصُوْدَ التَّمْرُ مُطْلَقاً)[1]. واتە: **مامۆستامان** (عبدالرحمن بن ناصر السعدي) **ڕەحمەتی خوای لێبێت وای دەبینی باسکردنی خورمای عەجوە لە فەرمودەکە نمونەیەکە لە جۆری خورما، وە مەبەست هەموو خورمایەکە.**

(١) الشرح الممتع (٥/١٢٣) .

بە گشتی لە ئیسلامدا خورما تایبەت كراوە، هەروەكو پەیامبەری خودا ﷺ بە دایكە عائیشەی فەرموو: (**يَا عَائِشَةَ بَيْتٌ لاَ تَمْرَ فِيْهِ جِيَاعٌ أَهْلُهُ، قالها مرَّتينِ أَوْ ثَلاَثاً**)[1]. واتە: **ئەی عائیشە ماڵێك خورمای تێدا نەبێت خەڵكی ئەو ماڵە برسین، دووجار یان سێ جار ئەمەی فەرموو.**

١٠- ئاردەوا:

پەیامبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (**التَّلْبِيْنَةُ مُجِمَّةٌ لِفُؤَادِ المرِيْضِ، تُذْهِبُ بِبَعْضِ الحُزْنِ**)[2].

---

(٢) رواه مسلم برقم (٢٠٤٦) .

(١) رواه البخاري برقم (٥٤١٧) ، ومسلم برقم (٢٢١٦) .

واتـە: **ئاردەوا ئارامكەرەوەیە بۆ دڵی نەخۆش هەندێك خەفەت لادەبات.**

ئەم شێوازە خواردنە بەپێی شوێن و خەڵكەكان ناوەكەی دەگۆڕێت بۆیە ئەم ناوانەی پێ دەوترێت (ئاردەوا ، حەلوا) وە ناوی تریش، وە زۆر جار لای خۆمان ئافرەت منداڵی بێت بۆی دروست ئەكرێت، بەلاّم تایبەت نییە بە كاتی منداڵبونەوە بەڵكو لە هەر كاتێك ویستت لێ بوو دەتوانیت دروستی بكەیت و بیخۆیت، لە دایكە عائشەوە هاتووە لە كاتی وەفاتی كەسێكدا فەرمانی بە خزمە نزیكەكانی مردووەكە كردووە ئەم خواردنە دروست بكەن و بیخۆن[١] .

شێوازی دروستكردنی ئەم خواردنە:

شێوازی یەكەم: ئاردەكە بە وشكی دەخەیتە سەر ئاگر لەناو شتێكدا كە ڕۆنی تێدا بێت تاوەكو ڕەنگەكەی قاوەیی

---

(٢) رواه البخاري برقم (٥٤١٧) ، ومسلم برقم (٢٢١٦) .

دەبێتەوە دواتر ئاو شەکری تێدەکرێت و تێکەڵ دەکرێت تا بە تەواوی خەس ئەبێتەوە ئەوکات دەخورێت.

شێوازی دووەم: ئارد و ئاو شەکرەکە تێکەڵ دەکرێت و تێکەڵ دەکرێت لەناو شتێکدا کە ڕۆنی تێدا بێت لەسەر ئاگر تاوەکو خەس ئەبێتەوە پاشان دەخورێت.

وە دەکرێت هەنگوینیشی تێبکرێت هەندێك جار.

١١- کل (چاو ڕەشتن):

پەیامبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: **(اكْتَحِلُواْ بِالإِثْمِدِ فَإِنَّهُ يَجْلُواْ البَصَرَ، وَيُنْبِتُ الشَّعْرَ)**[١].

---

(١) رواه الترمذي برقم (١٧٥٧) ، وصحّحه الألباني في (صحيح الترغيب والترهيب) برقم (٢١٠٤) .

واتـە: **چاوتان بڕەشن بە (الإِثمد) لەبەرئەوەى بينين ڕونتر دەكاتەوە و موى برژانگ دەچێنێت و گەشەى پێ دەدات.**

(الإثمد): جۆرێكە لە باشترين جۆرەكانى كل لە حيجاز و مەغريب و أصبهان و ئەو شوێنانە هەيە، لە بنچينەدا لە بەردێكى ڕەشى سوراويەوە دەردەهێنرێت.

وە لە فەرمودەيەكى تردا پەيامبەرى خودا دەفەرموێت: **(إنَّ خَيْرَ أَكْحَالِكُمُ الإِثْمِدُ يَجْلُوا الْبَصَرَ وَيُنْبِتُ الشَّعَرَ)**[1].

واتـە: بەڕاستى لە باشترين كلەكانتان (الإثمد)ە.

(٢) رواه أبو داود برقم (٣٨٧٨) ، والنسائي برقم (٥١١٣) ، وابن ماجه برقم (٣٤٩٧) ، وصحْحه الألباني في (صحيح ابن ماجه) برقم (٢٨١٩) .

لەبەرئەوەی بینین ڕونتر دەکاتەوە و موی برژانگ دەچێنێت و گەشەی پێ دەدات.

وە لە فەرمودەیەکی تردا پەیامبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (عَلَيْكُمْ بِالإِثْمِدِ فَإِنَّهُ مَنْبَتَةٌ لِلشَّعْرِ، مَذْهَبَةٌ لِلقَذَى، مَصْفَاةٌ لِلبَصَرِ)[1].

واتە: **دەست بگرن بە کلەوە لە جۆری** (الإثمد) **لەبەرئەوەی موی برژانگ دەچێنێت و گەشەی پێ دەدات، لادەری پیسی چاوە، پاککەرەوەیە بۆ چاو بینین ڕۆشن دەکاتەوە .**

---

(١) رواه الطبراني في الكبير برقم (١٨٣) ، وحسّنه المنذري والعراقي وابن حجر ، وحسّنه الألباني في (سلسلة الأحاديث الصحيحة) برقم (٦٦٥) .

کل ئەگەر وەکو چارەسەر بەکار بێت بێ جیاوازی زانایان دروستە و سونن‌ەتە بۆ پیاوان و ئافرەتان، خۆ ئەگەر وەکو جوانی بەکار هات ئەوا بۆ ئافرەتان بێ ڕاجیاوازی زانایان دروستە بەڵام بۆ پیاوان جێگەی ڕاجیاوازی زانایانە.

قَالَ الشَّيْخُ مُحَمَّدُ بنُ صَالِحِ العُثَيْمِيْن:

(**وَالاكْتِحَالُ نَوْعَانِ: أَحَدُهُمَا**: اكْتِحَالٌ لِتَقْوِيَةِ البَصَرِ، وَجَلاَءُ الغِشَاوَةِ مِنَ العَيْنِ، وَتَنْظِيْفُهَا وَتَطْهِيرُهَا بِدُون أَنْ يَكُوْنَ لَهُ جَمَالٌ، فَهَذَا لاَ بَأْسَ بِهِ ، بَلْ إِنَّهُ مِمَّا يَنْبَغِي فِعْلُهُ لِأَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَكْتَحِلُ فِيْ عَيْنَيْهِ وَلاَ سِيَّمَا إِذا كَانَ بِالإِثْمِدِ.

الثَّانِيْ: مَا يَقْصِدُ بِهِ الجَمَالُ والزِّيْنَةُ فَهَذَا لِلنِّسَاءِ مَطْلُوْبٌ، لِأَنَّ المرْأَةَ مَطْلُوبٌ مِنْهَا أَن تَتَجَمَّلَ لِزَوْجِهَا، أَمَّا الرِّجَالُ فَمَحَلُّ نَظَرٍ، وَأَنا أَتَوَقَّفُ فِيْهِ، وَقَدْ

يُفَرَّقُ فِيْهِ بَيْنَ الشَّابِّ الَّذِيْ يُخْشَى مِنْ اكْتِحَالِهِ فِتْنَةٌ فَيُمْنَعُ وَبَيْنَ الكَبِيْرِ الَّذِيْ لاَ يُخْشَى ذَلِكَ مِنَ اكْتِحَالِهِ فَلاَ يُمْنَعُ)[1].

واتـە: چاو ڕەشتن دوو جۆرە، یەكەمیان: چاو ڕەشتنێكە بۆ بەهێز كردنی بینین و لادانی بەربەستێك لە پێش چاو و پاك كردنەوەی بەبێ ئەوەی جوانی هەبێت، ئەمە كێشەی تێدا نییە بەڵكو باشتر وایە بكرێت, چونكە پەیامبەری خودا ﷺ هەردوو چاوی دەڕشت بەتایبەتی ئەگەر بە جۆری (الإثمد) بێت.

دووەم: مەبەست پێی جوانی بێت، ئەمە بۆ ئافرەتان داواكراوە، چونكە ئافرەت داوای لێ كراوە بۆ پیاوەكەی خۆی جوان بكاتەوە، بەڵام بۆ پیاوان، جێگەی تێڕوانینە، وە

---

(١) مجموع الفتاوى للشيخ العثيمين (١١/٧٣) .

من تێیدا دەوەستم، وە دەكرێت جیاكاری بكرێت لە نێوان گەنجێك كە چاو ڕەشتنەكەی دەبێتە فیتنە ئەوا ڕێگری لێ دەكرێت، وە كەسێكی گەورە كە چاو ڕەشتنەكەی نابێتە فیتنە ئەوا ڕێگری لێ ناكرێت.

١٢- خەنەكردن:

لـە (سَلْمَـى) وە خزمەتكاری پەیامبەری خـودا ﷺ دەفەرمـوێـت: (مَا كَانَ أَحَدٌ يَشْتَكِيْ إِلَى رَسُوْلِ اللهِ

وَجَعَاً فِيْ رَأْسِهِ إِلَّا قَالَ: احْتَجِمْ، وَلاَ وَجَعَاً فِيْ رِجْلَيْهِ إِلاَّ قَالَ: اخْضِبْهُمَا)[1].

واتە: **هیچ كەس نەبووە ناڕەحەتی بردبێتە لای پەیامبەری خودا ﷺ لە ئازارێك لە سەریدا ئەوا پێی وتووە: كەڵەشاخ بكە، وە لە ئازارێك لە قاچیدا ئەوا پێی وتووە: هەردوو قاچت بگرە لە خەنە.**

وە هەروەها هەر لە (سَلْمَـى) وە دەڵێت: (مَـا يَكُـونُ بِرَسُولِ اللهِ ﷺ قُرْحَـةٌ وَلاَ نَكْبَةٌ إِلاَّ أَمَـرَنِيْ رَسُوْلُ اللهِ ن أَنْ أَضَعَ عَـلَـيْـهَـا الحِـنَّـاءَ)[2].

---

(١) رواه أبو داود برقم (٣٨٥٨) ، وحسّنه الألباني في (صحيح أبي داود) بالرقم المذكور .

(٢) رواه الترمذي برقم (٢٠٥٤) ، وصحّحه الألباني في (صحيح الترمذي) بالرقم المذكور .

واتـە: **هەركات پەیامبەری خودا ﷺ برینێكی قورس یان سوكی تووش بووایە ئەوا فەرمانی پێ ئەكردم شوێنی برینەكە بگرم لە خەنە.**

كەواتە لە میانی ئەم دوو فەرموودەیەوە بۆمان دەردەكەوێت پەیامبەری خودا ﷺ خەنەی وەكو چارەسەر بەكارهێناوە.

تێبینییەكی گرنگ: دەست و قاچ لە خەنە گرتن تایبەتمەندی ئافرەتانە نەك پیاوان، بۆیە دروست نییە بۆ پیاوێك دەست و قاچی لە خەنە بگرێت وە خۆ شوبهاندنە بە ئافرەتان كە لەعنەتی لەبارەوە هاتووە، تەنها پرچ و قژی نەبێت كە دروستە لە خەنەی بگرێت بە بەڵگەی ئەو فەرموودەیەی كە

پەیامبەری خودا ﷺ دەفەرمویێت: **(إِنَّ أَحْسَنَ مَا غُيِّرَ بِهِ الشَّيْبُ الحِنَّاءُ والكَتْمُ)**[1].

واتە: باشترین شتێك کە قژ و پرچی سپی پیاوانی پێ بگۆڕدرێت خەنە و وسمەیە[2]، بەڵام خۆ ئەگەر پیاوێك وەکو چارەسەر بەکاری هێنا بۆ قاچی یاخود دەستی ئەوا دروستە بەبەڵگەی فەرموودەکەی (**سَلْمَـى**) کە باسکرا.

١٣- شیری وشتر:

---

(١) رواه الترمذي برقم (١٧٥٣) ، وصحّحه الألباني في (صحيح الترمذي) بالرقم المزكور .

(١) جۆرێکە لە ڕووەك لە یەمەن هەیە کاتێك سەر و ڕیشی پێ ڕەنگ دەکرێت ڕەنگێکی ڕەش بەرەو سور دەردەچێت ، بەڵام ڕەنگی خەنە سوور دەردەچێت ، خۆ ئەگەر خەنە و وسمە تێکەڵ کرا ڕەنگێك دەردەچێت لە نێوان ڕەش و سوور.

(أنس)ی کوڕی (مالك) خوا لێی ڕازی بێت دەفەرموێت: (قَدِمَ أُنَاسٌ مِنْ عُكْلٍ أَوْ عُرَيْنَةَ، فَاجْتَوَوا المدِيْنَةَ، فَأَمَرَهُمُ النَّبِيُّ ﷺ بِلِقَاحٍ وَأَن يَشْرَبُواْ مِنْ أَبْوَالِهَا وَأَلْبَانِهَا .. الحديث)[1].

واتە: **خەڵکانێك لە هۆزی** (عوکل) **یان** (عوڕەینە) **هاتن بۆ مەدینە، کەش و هەوای مەدینەیان پێ نەکەوت و نەخۆش کەوتن پەیامبەری خودا ﷺ فەرمانی پێ کردن بڕۆن بۆ لای وشترە شیردەرەکان و لە شیر و میزی بخۆنەوە.**

چەند ڕونکردنەوەیەکی پێویست لەسەر میزی وشتر:

١- ئەمە فەرموودەی پەیامبەری خودایە ﷺ و گومان لە ڕاستییەتی فەرموودەکە نییە، چونکە لە هەردوو پەرتووکی (البخاري) و (المسلم) دا هاتووە کە

(٢) رواه البخاري برقم (٢٣٣) ، ومسلم برقم (١٦٧١) .

دوو ڕاستترین کتێبن لە دوای قورئانی پیرۆز وە ئوممەتی ئیسلام کۆدەنگن لەسەر ڕاستی و دروستی ئەو دوو کتێبە .

٢- بنچینە لە میزی مرۆڤ و ئاژەڵدا پیسییە جگە لە میزی ئەو ئاژەڵانەی گۆشتیان دەخورێت، بەڵام بۆ خواردنەوە تەنها میزی وشتر دروستە بوخرێتەوە ئەویش بۆ چارەسەر.

٣- خواردنی میزی وشتر لە کاتی پێویستی (الضرورة) دەخورێتەوە بۆ نەخۆشییەك کە توشت بووە، نەك هەرکات ویستت لێبێت بیخۆیتەوە و بڵێی شیفایە نەخێر نابێت وەکو زانایانمان دەڵێن.

٤- وە لە ڕووە تەندروستی و بزیشکیەکەشەوە سەلمێندراوە کە میزی وشتر چارەسەری تێدایە.

١٤- دوگی مەڕی عەرەبی:

پەيامبەرى خودا ﷺ دەفەرمويّت: **(شِفَاءُ عِرقِ النَّسَا، أَلْيَةُ شَاةٍ أَعْرَابِيَّةٍ - وفي رواية – (أَلْيَةُ كَبْشٍ عَرَبِيٍّ أَسْوَدَ لَيْسَ بِالعَظِيْمِ وَلاَ بالصَّغِيرِ)[١]، تُذَابُ، ثُمَّ تُجَزَّأُ ثَلاثَةَ أَجْزَاءٍ، ثُمَّ يُشْرَبُ عَلَى الرِّيقِ فِيْ كُلِّ يَوْمٍ جُزْءٌ)**[٢]. واتە: **چارەسەرى نەخۆشى** عِرق النَّسا **(ئەم نەخۆشييە بريتييە لە ئازاريّكى توند لە خوارەوەى بڕبڕەى پشت تا ماسولكەى دانيشتن (سمت) تا** دواوەى **ڕان و خوارەوەى ئيّسقانى پىّ دريّژ دەبيّتەوە) چارەسەرەكەى (دوگى) مەڕيّكى عەرەبى ڕەش كە نە زۆر گەورە بيّت نە**

---

(١) رواه أحمد برقم (١٣٢٩٥) ، وقال محققو المسند : إسناده صحيح على شرط الشيخين .

(٢) رواه ابن ماجه برقم (٣٤٦٣) ، وصحّحه الألباني في (صحيح ابن ماجه) بالرقم المذكور .

زۆر بچوك دەتوێنرێتەوە، پاشان دەکرێتە سێ بەشەوە و لە سەرەتای ڕۆژ بە سکی بەتاڵ دەخورێتەوە هەر ڕۆژە و بەشێك.

ڕونکردنەوەیەك لەسەر ئەم باسە:

١- کاتێك پەیامبەری خودا ﷺ دەفەرموێت: (شاة أعرابية) واتە ئەو مەڕەی لە دەشت بەخێو دەکرێت و بە لەوەڕی سروشتی دەژیت و لە جۆرەکانی ڕووەکی سروشتی دەخوات نەك مەڕێك ئالیك یان گەنم یان جۆ یان نەنە ڕەق یان پاشماوەی خواردنی ئادەمیزاد دەخوات.

٢- پێویستە مەڕەکە مام ناوەند بێت چونکە ئەگەر زۆر گەورە بێت دوگەکەشی گەورە دەبێت ئەوکات ناتوانرێت بوخرێت و خواردنی دەبێتە زیان وە ئەگەر زۆر بچوکیش بێت مەبەستەکە ناپێکێت.

وە دەربارەی چۆنییەتی دروست بوونی ئەم نەخۆشییە ئیمامی (ابن القيّم) دەڵێت: (فَإِنَّ هَذَا المرَضَ يَحْدُثُ

مِنْ يُبْسٍ، وَقَدْ يَحْدُثُ مِنْ مَادّةٍ غَلِيظَةٍ لَزِجَةٍ، فَعِلاَجُهَا بِالإِسْهَالِ، والأَلْيَةُ فِيْهَا **الخَاصِّيَّتانِ: الإِنْضَاجُ ، والتَّلْيينْ،** فَفِيْهَا الإِنْضَاجُ والإِخْرَاجُ، وَهَذَا المَرَضُ يَحْتَاجُ عِلاَجُهُ إِلَى هَذَيْنِ الأَمْرَيْنِ...)[(١)]. واتـە: **ئەم نەخۆشییە لە میانی وشکبوونەوەوە دروست دەبێت، وە هەندێك جار بەهۆی بوونی مادەیەکی لینجی توندەوە دروست دەبێت، چارەسەری بەشلبونەوەی ماسولکەکانە، وە دوگی ئاژەڵی عەرەبی دوو تایبەتمەندی تێدایە: بوژانەوەی ماسولکەکان و نەرم بوونی ئەو وشکیەی دروست بووە، بۆیە ئەم دوگە ئیشی بوژانەوە و دەرکردنی ئەو مادە لینجە توندەیە، ئەم نەخۆشیەش پێویستی بەم دوو چارەسەرەیە.**

---

(١) زاد المعاد (٤/٦٦).

١٥- ئاوی سارد:

پەیامبەری خودا ﷺ دەفەرمویٚت: **(الحُمَّى مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ، فَأَبْرِدُوْهَا بِالماءِ)**[1].

واتە: **تا و گەرم بوونی لەش لە گەرمی دۆزەخەوەیە، ساردی بكەنەوە بە ئاو.**

لە فەرموودەیەكی تردا هاتووە: (عَنْ أَسْمَاءَ: أَنَّهَا كَانَتْ تُؤْتَى بِالمرْأَةِ الموْعُوكَةِ، فَتَدْعُو بِالماءِ، فَتَصُبُّهُ فِيْ جَيْبِهَا، وَتَقُوْلُ: إِنَّ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ قَالَ: **ابْرُدُوْهَا بِالماءِ، وَقَالَ: إِنَّهَا مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ**)[2].

(١) رواه البخاري برقم (٣٢٦٤) ، ومسلم برقم (٢٢٠٩) .

(١) رواه البخاري برقم (٥٧٢٤) ، ومسلم برقم (٢٢١١) واللفظ له

.

واتـە: لە ئەسمائەوە: ئافرەت دەهێندرا بۆ لای كە تای هەبووایە، داوای ئاوی دەكرد و دەیكرد بە سنگیدا (یەخەی كراسەكەی)، وە دەیوت: پەیامبەری خودا ﷺ دەیفەرموو: ساردی بكەنەوە بە ئاو، وە دەیفەرموو: بەڕاستی ئەم گەرمییە لە گەرمی دۆزەخەوەیە.

لە فەرموودەیەكی تردا پەیامبەری خودا ﷺ دەفەرموێت:

(إِذَا حُمَّ أَحَدُكُمْ فَلْيُسَنَّ عَلَيْهِ المَاءُ البَارِدُ ثَلاَثَ لَيَالٍ مِنَ السَّحَرِ)[١].

واتـە: ئەگەر هەركەس لە ئێوە تای هەبوو با ئاوی ساردی بەسەردا بكرێت سێ شەو لە پارشێودا.

هەربۆیە ئێستا زانستی پزیشكی سەردەم (الطِّبّ الحديث) ئەوەی ئاشكرا كردووە كە ئاوی سارد چارەسەرە

---

(٢) حسّنه الألباني في (صحيح الجامع الصغير) برقم (٤٩٧).

بۆ نەخۆشی پێست تەنانەت هەندێك دەڵێن چارەسەرە بۆ سەرِەتان و شێرپەنجەی مەمك، وە ئەگەر دیقەتی قورئان بدەین دەبینین خوای گەورە شیفای پەیامبەر ئەیوب بە ئاوی سارد دەدات، خـوای گـەورە دەفەرمـوێت بە پەیامبەر ئەیـوب: ﴿ ٱرۡكُضۡ بِرِجۡلِكَۖ هَٰذَا مُغۡتَسَلُۢ بَارِدٞ وَشَرَابٞ ﴾[1].

واتـە: **بە قاچەکانت لە زەوی بدە ئاوێکی ساردت بۆ هەڵدەقوڵێت خۆتی پێ بشۆ و لێی بخۆرەوە.**

---

(1) سورة ص، الآية (٤٢).

١٦. داخكردن:

پەیامبەری خودا ﷺ دەفەرمویێت: (الشِّفَاءُ فِيْ ثَلَاثَةٍ ...كَيَّةُ نَارٍ وَأَنْهَى أُمَّتِيْ عَنِ الكَيِّ)[١].

واتـە: **شیفا لە سیٚ شت دایە ... - یەکێك لەوانە - داخکردن بە ئاگر وە ڕێگری داخکردن بە ئاگر دەکەم لە ئومەتەکەم.**

پەیامبەری خودا ﷺ لە فەرموودەیەکی تردا دەفەرمویێت: (إِنْ كَانَ فِيْ شَيْءٍ مِنْ أَدْوِيَتِكُمْ أَوْ يَكُونُ فِيْ شَيْءٍ مِنْ أَدْوِيَتِكُم خَيْرٌ فَفِيْ ... لَذْعَةٍ بِنَارٍ تُوَافِقُ الدَّاءَ وَمَا أُحِبُّ أَنْ أَكْتَوِيَ)[٢].

(١) رواه البخاري برقم (٥٢٦٩).

(٢) رواه البخاري برقم (٥٦٨٣)، ومسلم برقم (٢٢٠٥).

واتـە: **ئەگەر لە شتێك لە چارەسەرەكانتاندا چارەسەر هەبێت ئەوا ... لە داخكردندایە بەر نەخۆشییەكە بكەوێت وە من حەزم لە داخكردن نیە بیكەم.**

ڕونكردنەوەیەكی پێویست:

زانایان لە ڕاڤەی ئەو فەرموودانەی لەم باسەدا هاتووە دەڵێن هەموو ئەو فەمووودانەی ڕێگری دەكەن لە داخكردن بە ئاگر بۆ (كەراهەتە) بەو مانایەی ئەگەر توانرا بە جگە لە داخكردن چارەسەر بەكار بێت باشتر و چاكترە، خۆ ئەگەر داخكردن بەكارهات لە كاتی پێویستی (الحاجة) ئەوا دروستە و هاوەڵاْن بەكاریان هێناوە وە چارەسەر و شیفای تێدایە بإذن الله.

***

١٧. تێكەڵ كردنی لیكی مرۆڤ و خۆڵ لەگەڵ ڕوقیەدا:

لە دایكە عائیشەوە دەفەرموێت: (أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقُوْلُ لِلْمَرِيْضِ: بِسْمِ اللهِ تُرْبَةُ أَرْضِنَا، بِرِيْقَةِ بَعْضِنَا، يُشْفَى سَقِيْمُنَا بِإِذْنِ رَبِّنَا)[١].

واتە: **بەڕاستی پەیامبەری خودا ﷺ لە ڕوقیەی نەخۆشدا دەیفەرموو: بەناوی خودای گەورە خۆڵی زەویەكەمان، بە لیكی هەندێكمان، دەبێتە شیفا و چارەسەر بۆ نەخۆشمان بە ئیزنی پەروەردگارمان.**

وە مانای فەرموودەكە وەكو زانایان **دەفەرموون بەم شێوازەیە:** (وَمَعْنَى الحَدِيْث أَنَّه يَأْخُذُ مِنْ رِيْقِ نَفْسِهِ عَلَى أُصْبُعِهِ السَّبَّابَةِ ثُمَّ يَضَعُهَا عَلَى التُّرَابِ

(١) رواه البخاري برقم (٥٧٤٥) ، ومسلم برقم (٢١٩٤) .

فَيَعْلَقُ بِهَا مِنهُ شَيْءٌ فَيَمْسَحُ بِهِ عَلَى الموْضِعِ الجَرِيْحِ أَوِ العَلِيْلِ، وَيَقُوْلُ هَذَا الكَلَامِ فِيْ حَالِ المسْحِ)[1].

واتــه: مانای فه‌رمووده‌كه‌ ئه‌وه‌یه‌ په‌نجه‌ی شایه‌تومانی به‌ لیكی خۆی ته‌ڕ ده‌كات، پاشان په‌نجه‌ ته‌ڕه‌كه‌ی ده‌خاته‌ سه‌ر خۆڵ بۆ ئه‌وه‌ی هه‌ندێك خۆڵی پێوه‌ بێت، پاشان ده‌یهێنێت به‌ شوێنی برین یان نه‌خۆشییه‌كه‌دا، وه‌ ئه‌و قسه‌یه‌ ده‌ڵێت له‌ كاتی پێ هێنانه‌كه‌دا.

پرسیار ئه‌وه‌یه‌ ئایا ئه‌م كاره‌ تایبه‌ته‌ به‌ په‌یامبه‌ری خودان یان گشتییه‌ و بۆ هه‌موو كه‌سێكه‌؟ وه‌ ئایا تایبه‌ته‌ به‌ خۆڵی مه‌دینه‌وه‌ یان هه‌موو خۆڵێك ده‌گرێته‌وه‌؟

---

(١) شرح النووي على صحيح مسلم (١٨٤/١٤) ، فتح الباري (٢٠٨/١٠) ، زاد المعاد لابن القيم (١٨٦/٤-١٨٧) .

بۆ وەلاَمى ئەم دوو پرسيارە دەڕۆينە خزمەت فەتوا و وتەى زانايانمان لەسەر ئەم باسە:

١/ پرسيار لە (اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء) كراوە كە پێك هاتبوون لە:

عبد العزيز بن عبدالله بن باز - سەرۆكى ليژنە.

عبد العزيز آل الشيخ - جێگرى سەرۆكى ليژنە.

صالح الفوزان - ئەندام.

بكر أبو زيد – ئەندام.

دەقى پرسيارەكە:

وَرَدَ فِيْ صَحِيْحِ الْبُخَارِي عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقُوْلُ لِلْمَرِيْضِ: **بِسْمِ اللهِ تُرْبَةُ أَرْضِنَا، بِرِيْقَةِ بَعْضِنَا، يُشْفَى سَقِيْمُنَا بِإِذْنِ رَبِّنَا.**

وَهَل قَوْلُـهُ (بِرِيْقَةِ بَعْضِنَا) تَدُلُّ عَلَى تَخْصِيْصِ البَعْضِ دُوْنَ البَعْضِ الآخَرِ ؟ كَمَا آمَلُ مِنْ سَمَاحَتِكُمْ شَرْحُ الطَّرِيْقَةِ الصَّحِيْحَةِ لِتَطْبِيْقِ هَذا الحَدِيْثِ عَمَلِيَّاً.

واتـه: له سه‌حیحی بوخاریدا هاتووه له دایكه عائیشه‌وه (دواتر فه‌رمووده‌كه ده‌هێنێت)، ئایا وته‌ی (تفی هه‌ندێكمان) به‌ڵگه‌یه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی تایبه‌ته به هه‌ندێكه‌وه جگه له هه‌ندێكی تر؟ ئومێده‌وارین له به‌رێزتان ڕێگای دروستی ئه‌م فه‌رموده‌یه‌مان بۆ ڕاڤه بكه‌ن بۆ جێبه‌جێكردنی له ڕووی كرداریيه‌وه.

الجواب:

هَذَا الحَدِيثُ عَلَى ظَاهِرِهِ، وَهُوَ أَنْ يَعْمِدَ الرَّاقِي إِلَى بُلِّ أُصْبُعِهِ بِرِيقِ نَفْسِهِ ثُمَّ يَمَسُّ بِهَا التُّرَابَ، ثُمَّ يَمْسَحُ بِأُصْبُعِهِ عَلَى مَحَلِّ الوَجَعِ قَائِلاً هَذَا الدُّعَاءَ، وَأَكْثَرُ العُلَمَاءِ عَلَى أَنَّ هَذِهِ الصِّفَةَ عَامَّةٌ لِكُلِّ رَاقٍ وَلِكُلِّ أَرْضٍ، وَذَهَبَ بَعْضُهُمْ إِلَى أَنَّ ذَلِكَ مَخْصُوْصٌ بِرَسُوْلِ اللهِ وَبِأَرْضِ المدِيْنَةِ، والصَّحِيحُ هُوَ الأَوَّلُ لِعَدَمِ المخَصِّصِ [(١)].

واتـە: ئەم فەرموودەیە لەسەر ڕوکەشەکەیەتی، ئەویش ئەوەیە ئەو کەسەی ڕوقیە دەکات پەنجەی بە لیکی خۆی تەڕ دەکات و پاشان دەیهێنێت بە خۆڵدا، پاشان پەنجەی

(١) اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء (١/٧٧-٧٨) المجموعة الثانية .

دەهێنێت بەسەر شوێنی ئازارەكەدا و ئەم دوعایە دەخوێنێت، زۆرینەی زانایان لەسەر ئەوەن ئەم شێوازە گشتگیرە بۆ هەموو كەسێك كە ڕوقیە دەكات و هەموو زەوییەك، وە هەندێكیشیان بۆ ئەوە ڕۆشتوون ئەمە تایبەتە بە پەیامبەری خوداوە ﷺ وە بە زەوی مەدینە، وە ڕاستیش وتەی یەكەمە لەبەر نەبوونی بەڵگەیەك تایبەتی بكات.

ڕونكردنەوەیەكی گرنگ لێرەدا:

دەبێت ئەوە بزانرێت كە ئەمە تەبەڕوككردن نییە بە لیكەوە بەڵكو تەنها تێكەڵ كردنی لیكی ئادەمیزادە لەگەڵ خۆڵدا كە جۆرە شیفایەكی تێدایە بە ویستی خودا چونكە - وەك زانرا — ئەمە تایبەت نییە بە پەیامبەری خوداوە ﷺ بەڵكو هەموو كەسێك بۆی هەیە ئەو كارە ئەنجام بدات ئەمەش زۆر ڕوون و ئاشكرایە، وە ئەگەر بوترێت ئەمە

تەبەڕوك بووە بە لیكی پەیامبەری خودا ﷺ ئەوكات ئەبێت بوترێت ئەم كارە تایبەتە بەوەوە وە هیچ كەسێكی تر بۆی نییە ئەنجامی بدات چونكە تەنها لیكی پەیامبەری خودا ﷺ بۆ تەبەڕوكە نەك لیكی تر.

پوختەی باسەكە: زۆرینەی زانایان لەسەر ئەوەن ئەم شێوازە تایبەت نییە بە پەیامبەری خودا ﷺ و خۆڵی شاری مەدینە بەڵكو گشتگیرە بۆ هەموو كەس و هەموو زەویەك، وە كۆمەڵێكی كەمینە لە زانایان لەسەر ئەوەن ئەمە تایبەتە بە پەیامبەری خودا ﷺ و خۆڵی شاری مەدینە والعلم عند الله.

لە کۆتاییدا دەڵێم:

هەموو ئەوانەی باسکرا (١٧) خاڵ بوون لەسەر ئەو شتە سروشتتیانەی کە پەروەردگار وەکو شیفا و چارەسەری داناوە لە قورئان و سوننەت بۆ ئێمەی موسڵمان کە بەکاری بهێنین لەگەڵ پشت بەستنی تەواومان بە خوای گەورە دەبێتە شیفا بإذن الله، - بەندەش - هەستا بە کۆکردنەوەی و ئامادەکردنی بەم شێوازە ...

دواکارم لە پەروەرێنی مەزن ئەم نوسراوە بچوکەمان لێ وەربگرێت و تەرازووی چاکەی دایك و باوکمانی لێ بێبەش نەکات، اللهم آمین.

وصلّى الله وسلّم على نبيّنا محمد وعلى آل محمد

ماڵپەڕی بەهەشت و وەڵامەکان

ba8.org walamakan.com

